

رۆژی گه شه پیدانی گه شتوگوزار له راکیشانی گه شتیاره مهیدانییهکانی چیپاکی کوردستان

تویژینه وهیهکی مهیدانییه بو بوچونی بژاردیهک له پارێزگای ههولێر

تویژینه وهکه

پیشکەشی ئەنجومهنی بهشی (کارگێری بازارگه‌ری) کراوه وهک به‌شیک له
پیداوایستییه‌کانی به‌ده‌سته‌ینانی بروانامه‌ی به‌کالۆریۆس له پسیپۆری (زانستی
گه‌شتیاری)

له‌لایه‌ن:

ساکار محمد

دنیا کاروان حسین

به‌سه‌رپه‌رشتی:

پ.ی.م سه‌ردار حسن خال

نیسانی - ٢٠٢٥

به ئیننامه

به لاین ددهین ئه و توژیینه وهیه له ژیرناونیشانی (رۆلی گه شه پیدانی گه شتوگوزار له پراکیشانی گه شتیاره مهیدانییه کانی چیاکانی کوردستان) نوسراوه، به مه بهستی به دهستهیتانی بروانامه بو هیچ دهزگایه کی ئه کادیمی پیشکesh نه کراوه و به ته واوه تی له لایهن توژیهرانه وه نوسراوه ته وه.

واژوو:

ناو سیانی توژیهران:

ساکار محمد احمد

دنیا کاروان حسین

رێکھوت: / / ۲۰۲۵

پشتگیری و پهسه‌ندکردنی سه‌رپه‌شتیار

پشت راستی ده‌که‌مه‌وه که ئەم توێژینه‌وه‌یه به ناو‌نیشانی (رۆلی گه‌شه‌پیدانی گه‌شتوگوزار له راکیشانی گه‌شتیاره مه‌یدانییه‌کانی چیاکانی کوردستان) له ژیر چاودیری مندا نوسراوه و ته‌واو بووه که به شیوه‌ی ئێسته‌ی پیشکەشی گفتوگو بکریت بۆ به‌ده‌سته‌ینانی بر‌وانامه‌ی به که‌لۆریۆس له پسپۆری زانستی گه‌شتیاری.

واژوو:

پ.ی.م. سه‌ردار حسن خاڵ

ریکه‌وت: / / ٢٠٢٥

پیشکشہ بہ:

- بہ دایک و باوکی خوشہ ویستمان کہ چندین سالہ بہ ہول و ماندووبوون لہ گہ لمان بوون و یارمہ تییان داوین تاکوو گہ یشتین بہ م ساتہ.
- سہرپہ رشتیاری تویرینہ وہ کہ مان (پ.ی.م. سہردار حسن خال)
- سہرجم ہاورئ و خوشہ ویستہ کانمان.

تۆئزەران

بېرىرى لېئىنهى گىتووكۆ

ئىمه كه له خوارهوه ناو وازوومان هاتووه له لېئىنهى گىتووكۆى قوتابيان (ساكار محمد و دنيا كاروان)، كه به پى فەرمانى كارگىرى ژماره () له رىكهوتى (/ / ۲۰۲۵) پىكهينراوه، گىتووكۆمان له سەر پروژهى ده رچوون به ناونىشانى (رۆلى گه شه پىدانى گه شتوگوزار له راکىشانى گه شتیاره مهيدانىيه كانى چىكانى كوردستان)) كرد.

بۆ ئەم مه به سته بېرىار ده دهين كه پروژه كه مه رجه كانى به ده ستهينانى بېروانامه ي به كالىورىسى له زانستى (گه شتیارى) تىدايه.

ناو و وازووى سه رۆكى لېئىنه

ناو و وازووى نه ندامى لېئىنه

ناو و وازووى نه ندامى لېئىنه

سوپاس و پېژانين

- سوپاسی خودا دهکەین که یارمەتی داوین و ږیگایه‌دا زال بووین به‌سه‌ر چه‌ندین کیشه‌دا که ږووبه‌ږووی بووینه‌ته‌وه له‌کاتی ته‌واو‌بوونی تو‌یژینه‌وه‌که‌مان دا.
- سوپاس و پېزانینی خۆمان بۆ سه‌ر‌په‌رشتیارمان (پ.ی.م.سه‌ردار حسن)، بۆ هه‌ماهه‌نگی جدی و راستگۆکانی بۆ ته‌واو‌کردنی ئەم تو‌یژینه‌وه‌یه.
- سوپاسی (پ.ی.م.جبرائیل احمد اسماعیل) سه‌رۆکی به‌شی (کارگێری بازارگه‌ری) ده‌که‌ین بۆ به‌دواداچوونه به‌رده‌وامه‌کانی بۆ ئەوه‌ی تو‌یژینه‌وه‌که‌مان بگاته کۆتایی.

لیستی ناوه پۆک

لاپه ره	بابه ت
I	به لیئنامه
II	پشتگیری سه ره په رشتیار
III	پیشکه شه
IV	برپاری لیژنه ی گفتووگو
V	سو پاس و پیزاین
VII	لیستی ناوه پۆک
VII	لیستی خسته کان
	لیستی وینه کان
	پیشه کی
	به شی یه که م: چوارچیوه ی گشتی پرۆژه ی ده رچوون
	کیشه ی توژیینه وه
	گرینگی توژیینه وه
	ئامانجی توژیینه وه
	مؤدیلی توژیینه وه
	گریمانیه ی توژیینه وه
	ریبازی توژیینه وه
	چوارچیوه ی گشتی توژیینه وه

	شيوازه‌کانی کۆکردنه‌وه‌ی داتا
	لیکۆلینه‌وه‌کانی پیشووتر
	به‌شی دووهم : چوارچیوه‌ی تیوری
	ته‌وه‌ره‌ی یه‌که‌م: وه‌به‌ره‌یتانی گه‌شتیاری
	ته‌وه‌ره‌ی دووهم: په‌ره‌پیدانی ئابووری
	ته‌وه‌ره‌ی سییه‌م په‌یوه‌ندی نیوان هه‌ردوو گۆراو
	به‌شی سییه‌م: لایه‌نی پراکتیکی توێژینه‌وه
	یه‌که‌م: کۆمه‌لگه‌ی لیکۆلینه‌وه و سامپلی وه‌رگیراو
	دووهم: باسکردنی گۆراوی سه‌ربه‌خۆ (؟؟؟)
	سییه‌م: باسکردنی گۆراوی پاشکۆ (؟؟؟؟)
	ده‌رئه‌نجام
	سه‌رچاوه‌کان
	پاشکۆ

لیستی خشته‌کان

لاپه‌ره	ناونیشانی خشته‌کان	ژماره‌ی وینه
۲۰		3.1
۲۱		3.2
۲۲		3.3
۲۴		3.4

۲۶		3.5
۲۹		3.5

لیستی وینه‌کان

لاپه‌ره	ناونیشانی وینه‌کان	ژمارهی وینه
۳		3.1
۲۲		3.2
۲۳		3.3
۲۴		3.4

پوخته

پيويسته به شيويهكي زانستي بنوسريت به هه ماههنگي له گهڼ بهرپز سه رپه رشتييار

تيايدا باس له ناو نيشاني تويژينه وه

گوراوه كان و رهه نده كان

نامانجي تويژينه وه

رپيازي تويژينه وه

گرينگترين نه نجاو راسپارده كان ته نها يه ك خال بنوسري

پیشه‌کی

شاخه‌کانی کوردستان که ده‌کەونه باکووری عێراق، به جوانی سروشتی و ده‌وله‌مندی کولتووری ناوبانگیان هه‌یه، ئەمەش وای لێده‌کات یه‌کیک له ناوچه هه‌مه‌چه‌شنه‌کانی رۆژه‌لاتی ناوه‌راست له رۆوی جوگرافییه‌وه ناوچه‌که به زه‌وییه نارێکه‌کان و دۆلی گه‌شاوه و لوتکه‌ی به‌فراوی و گیانله‌به‌ره کۆییه‌کانی زۆره‌وه ده‌رفه‌تی ناوازه بۆ گه‌شتیاری مه‌یدانی ده‌ره‌خسینیت له‌وانه چالاکییه‌کانی وه‌کو گه‌شتکردن به‌ پێ، که‌مپکردن و چاودێریکردنی گیانله‌به‌ره کۆییه‌کان له ئاستی جیهانیدا (د.حه‌کیم، ۲۰۱۴). گه‌شتیاری مه‌یدانی زه‌بری زیاتری به‌ده‌سته‌یناوه چونکه گه‌شتیاران زیاتر به‌دوای ئەزمونی ر‌ه‌سه‌ن و سروشتدا ده‌گه‌رێن دوور له شوێنه‌ بازرگانیه‌کان و تیکه‌له‌ ناوازه‌که‌ی کوردستان له چالاکییه‌کانی ده‌ره‌وه و میراتی کولتووری، وه‌ک یاریزانیکی سه‌ره‌کیی پۆتانسیلی له‌م بازاره‌ فراوانبووه‌دا، پێگه‌ی خۆی داده‌نیت (حوسین، ۲۰۱۴).

چیاکانی کوردستان به‌هۆی سروشته به‌ پیت و فره‌جۆرییه‌که‌یه‌وه چه‌ندین که‌لکی ئابووری گه‌وره‌ی له ژیا‌نی هاوولاتیانی کوردستاندا هه‌یه، له‌وانه: چیاکان به‌شیک‌ی سه‌ره‌کیی سه‌رچاوه‌ی خۆراکن له هه‌ر چوار وه‌رزه‌که‌ی سالدا؛ کانگه‌ی سه‌ره‌کیی دا‌بین کردنی سه‌رچاوه‌ی ئاوی خوارده‌نه‌وه و کشتوکالن؛ لانکه‌ی فره‌جۆریی شیرازه‌ی ژیا‌نی ژینگه‌یین؛ لانکه‌ی هه‌مه‌جۆری زینده‌یی گیانه‌وه‌رانه به‌ ئاژەلی م‌الیی و کۆییه‌وه؛ سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کیی دار و دره‌ختی پ‌یشه‌سازیین؛ ناوچه‌ی راکیشانی سه‌رمایه‌ی بیانییه له‌ رێگه‌ی گه‌شتیارییه‌وه .

شاخه‌کانی کوردستان ژماره‌یان زۆره که باسیان بکه‌ین و بیانخه‌ینه‌روو گرینگترینیان (زاگرو‌س ، هه‌ندری‌ن ، پیره‌مه‌گروون...هتد)

ئەم توێژینه‌وه‌یه له‌ سێ به‌ش پیک دیت له‌ به‌شی یه‌که‌م باس له‌ چوارچیوه‌ی گشتی توێژینه‌وه‌که ده‌که‌ین باسی پیکهاته‌ی توێژینه‌وه‌که ده‌که‌ین ، له‌ به‌شی دووه‌میش باسی چوارچیوه‌ی تیوری ده‌که‌ین که پیک دیت له‌ سێ ته‌وه‌ره‌ی سه‌ره‌کی وه‌ک (وه‌به‌ره‌ینانی گه‌شتیاری ، په‌ره‌پیدانی ئابووری ، په‌یوه‌ندی نیوان هه‌ردوو گۆراو) ، اه به‌شی سێیه‌می توێژینه‌وه‌که‌ش باسی لایه‌نی پراکتیکی توێژینه‌وه‌که ده‌که‌ین به‌ دوو باس یه‌که‌م کۆمه‌لگه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ و سامپلی وه‌رگیراو ، دووه‌م باس کردنی گۆراوی سه‌ربه‌خۆ ، باسی سێیه‌م گۆراوی پاشکۆده‌که‌ین .

بەشى يەكەم میتۆدى تویژینهوه

□. كېشەي تویژینهوه :

ئەم تویژینهوهیە لیکۆلینهوه لەو دەکات کە چۆن گەشتیاری دەتوانیت گەشتیاری مەیدانی بۆ شاخەکانی کوردستان پراکیشیت و جەخت لەسەر جوانی سروشتی ناوچەکە و دەولەمەندی کولتوری دەکاتەو. سەرەرای تواناکی تەحەدیداتی وەک خراپی ژیرخانی و سنووردارکردنی بەرەوپیشبردن و پرسەکانی بەردەوامی پێگری لە گەشەکردن دەکەن. تویژینهوهکە ئەو ھۆکارانە دەخاتە بەر لیکۆلینهوه کە کاریگەرییان لەسەر بپارەکانی گەشتیاری ھەیه و ئامانجی بەرزکردنەوھی گەشەپیدانی ئابووریە پاراستنی میراتەکانە

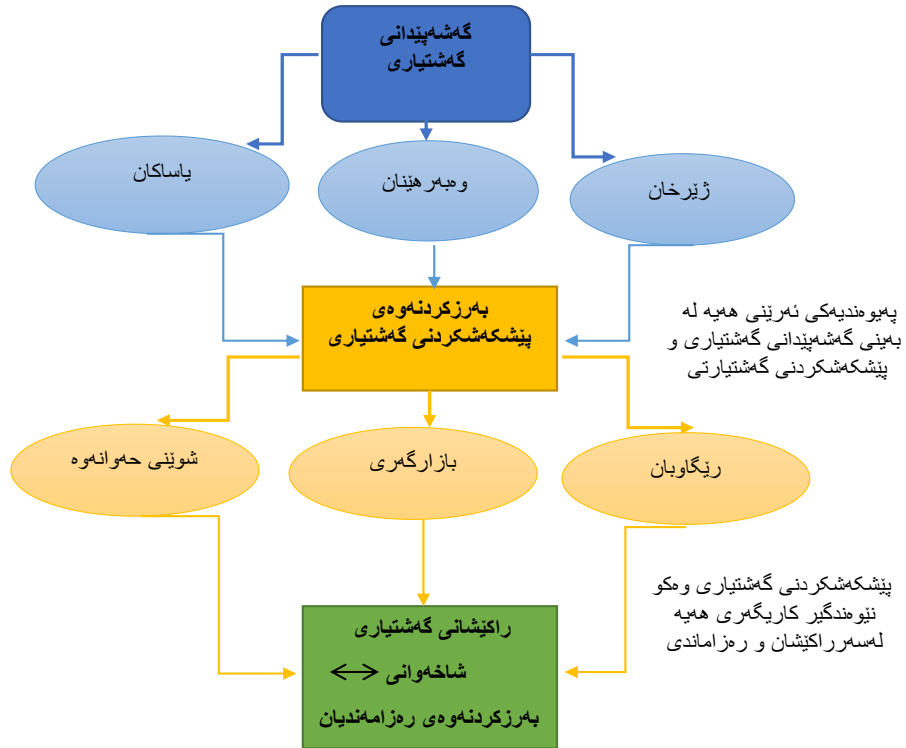
□. گرنگی تویژینهوهکە :

گرنگی ئەم تویژینهوهیە لە تواناکانیدایە بۆ تیشک خستە سەر توانا گەشتیارییە بەکارنەھینراوەکانی چیاکانی کوردستان کە ناوچەیهکی دەولەمەندە بە جوانی سروشتی و میراتی کولتوری و دەرفەتی کات بەسەربردن. کە بەھۆی جوانی سروشتی و میراتی کولتورییەو ئەھەنگیان بۆ دەگیردیت. بە پیشخستنی چالاکیەکانی گەشتیاری مەیدانی وەک گەشتکردن بە پێ و چاودێریکردنی گیانلەبەرە کۆبیەکان و دەرفەتی ئابووری بۆ کۆمەلگا ناوخییەکان دەرخسینیت.

□. ئامانجی تویژینهوهکە

1. ئامانج لەم تویژینهوهیە لیکۆلینهوهیە لە پۆلی گەشتیاری لە پراکیشانی گەشتیاری مەیدانی بۆ شاخەکانی کوردستان، بە گرنگیان بە تیگەیشتن لەو ھۆکارانەکی کە بەشداری لە سەرنجپراکیشیی ناوچەکە و توانای گەشەسەندن لەم کەرتەدا. ئامانجی تویژینهوهکە ئەوھیه:
2. دیاریکردنی شوینە سەرنجپراکیشە سەرەکیەکان: بەدواداچوون بۆ سەرۆت و سامانە سروشتی و پۆشنییری و کات بەسەربردنەکانی شاخەکانی کوردستان کە گەشتیاری مەیدانی بۆ خۆیان رادەکێشن، وەک پێرەوی پیاسەکردن، دیمەنە سروشتییەکان، و شوینە میژووییەکان.
3. ھەلسەنگاندنی بەرەستەکان: پشکنینی ئەو تەحەدایانەکی کە گەشەپیدانی گەشتیاری مەیدانی لە ناوچەکەدا سنووردار دەکەن، لەوانە سنووردارکردنی ژیرخانی ئابووری، نەبوونی پیشخستنی، و پرسەکانی بەردەوامی ژینگەیی.

□. توڤژینه وه کهه ؛

سه رچاوه: ئاماده کردنی توڤژهران

□. گریمانه ی توڤژینه وه کهه:

- H1: په یوه ندییه کی ئه رینی له نیوان گه شه پیدانی گه شتیاری و بهرز کردنه وهی پیشکه شکردنی گه شتیاری له کوردستاندا هه یه.
- H2: بهرز کردنه وهی پیشکه شکردنی گه شتیاری کاریگری ئه رینی له سه ر سه رنج راکیشانی گه شتیاری شاخه وانی له کوردستاندا هه یه

□. سنووری توئژینه وه که :

سنووری شوین: ههولیر

سنووری کات: له ب ۲۰۲۴/۱۰/۱۰ دەست پیده کات و له ۲۰۲۵/۰۴/۱۵ کوتایی دیت.

□. کۆمه لگه و سه میلی توئژینه وه :

- کۆمه لگه ی توئژینه وه: ههولیر
- سامپلی توئژینه وه: ناوچه گه شتیاریه کان

□. نامرزی کۆکردنه وهی داتا و زانیاریه کان:

به شیوازی ئینته رنیتی و کتیبی و مهیدانی

پرسیارهکانی توئژینه وه :

پرسیاری ناوهندی لیکۆلینه وه که ئه وهیه: رۆلی گه شتیار ی چیه له راکیشانی گه شتیارانی مهیدانی بۆ چیاکانی کوردستان، و چۆن ده توانی ناوچه که سه رنجراکیشی خۆی وه ک شوینی گه شتیار ی مهیدانی به رز بکاته وه؟ بۆ چاره سه رکردنی ئه مه، توئژینه وه که به دواداچوون بۆ چه ند پرسیارکی لاوه کی ده کات:

۱. تاییه تمه ندییه سه ره کییه سروشتی و کولتووری و کات به سه ربردنهکانی چیاکانی کوردستان

چین که سه رنجی گه شتیارانی مهیدانی راده کیشن؟

۲. چۆن هۆکارهکانی وه ک ژیرخانی ئابووری، ده ستر اگه یشتن، و بازارکردن کاریگه رییان له سه ر

سه رنجراکیشانی گه شتیار ی بۆ ناوچه که هه یه؟

۳. چ ئاسته نگ و به ره سه سته ک ریگری له گه شه ی گه شتیار ی مهیدانی ده کات له کوردستان، و

چۆن ده توانریت تییه رینریت؟

۴. چۆن ده توانریت پراکتیزه گه شتیاریه به رده وامه کان له گه شه پیدانی ناوچه که دا تیکه ل بکریت

بۆ هاوسه نگرکردنی گه شه ی ئابووری و پاراستنی ژینگه؟

به چاره سه رکردنی ئه م پرسیارانه، توئژینه وه که ئامانجیه تی تیروانینیکی کرداریی بۆ په ره پیدانی

که رتی گه شتیار ی هه ریمه که پیشکه ش بکات).

بهشی دووهم : چوارچیوهی تیوری

باسی یه کهم: وهبه رهینانی گهشتیاری

وهبه رهینانی گهشتیاری پرۆسه یه کی وهبه رهینانی سه رمایه؛ ماددی و مرویی له کهرتی گهشتیاریدا؛ به ئامانجی زیادکردنی داها، یان زیادکردنی داها، بۆ دهولهت به زیادکردنی چالاکی گهشتیاری تییدا، له ریگهی دروستکردنی هۆتیل و هاوینه هه واری و شاره گهشتیارییه کان، پالپشتیکردنی پرۆژهی بچووکی گهشتیاری، و په ره پیدانی پرۆژهی ژیرخانی؛ وهکو گواستنه وه، کاره با، ته ندروستی، خزمه تگوزاری پاکوخواوینی، و پرۆژهکانی تر که خزمهت به دانیشتوانی ناوچه که و گهشتیاران ده کهن به هه مان شیوه. (NDF,GOV)

گرنگی وهبه رهینانی گهشتیاری کهرتی گهشتیاری وهک هه ر کهرتیکی تر گرنگه و گرنگی وهبه رهینانی تییدا و ئه وهی ده توانیت بۆ ولاته که به ده سه ته بیهیت، وهک (گه شهی ئابوری ، سوود گه یاندن به خه لکی ناوچه که ، ده رفهت بۆ هه مه چه شنکردنی ئابووری ده ره خسینیت و ئاستی لیها تووی به رز ده کاته وه ، پاریزگاری له سه روهت و سامانی ژینگه یی و که لتووری ده کات) ئه وانه هه مووی گرینگین بۆ ولاتیک که بیه ویت وه به رهینانی گهشتیاری تییدا ئه نجام بدریت. (NDF,GOV)

گرنگترین بوارهکانی وهبه رهینانی گهشتیاری وهبه رهینانی گهشتیاری ته نها له بواریکدا سنووردار نییه، به لکو درێژده بیته وه بۆ ئه وهی بگاته زۆر بواری؛ به له خوگرتن:

۱. مهیدانی شوینه وارهکان: گرنگه گرنگی به شوینه وارهکان بدریت وهک به شیک له وهبه رهینانی گهشتیاری؛ ئه مهش بۆ راکیشانی گهشتیاریکی زیاتره که ئاره زووی شته کونه کان ده کهن و په ره به میراتی کولتووری ناوچه که بدن، که شانیشینی سعودیه کاری له سه ر کردووه؛ پاریزگاری ئه لولای کرده به شیک له پلانی وهبه رهینانی گهشتیاری به دامه زاندنی پرۆژهی گه شه پیدانی ئه لولا؛ چونکه دهوله مهنده به شوینه واری میژوویی و تایبه تمهندی ناوازه که ده توانیت بیکاته شوینیکی گهشتیاری جیاواز و به ردهوام له درێژخایه ندا.

۲. ناوچهی کات به سه ربردن : بواری کات به سه ربردن و خویشی یه کیکه له و بواره گرنگانه ی که ده توانیت وهبه رهینانی گهشتیاری تییدا بکریت؛ چونکه چیژی کات به سه ربردن و سه رگه رمی به گهشتیاران ده به خشیته، هه روهها ئه زموونی نوی له و ولاته ی که سه فه ری بۆ ده کهن.

۳. مهیدانی شوینه ئاینیهکان: ده توانیت وهبه رهینان له بواری شوینه ئاینیهکان بکریت به نۆژه نکرده وه و گرنگیدانیان، هه روهها په ره پیدانی خزمه تگوزارییه کان که بتوانن گهشتیاریکی زیاتر بۆ لای خویان رابکیشن، به بی گویدانه به رژه وهندییه تایبه تهکانی گهشتیاران. جا چ به رژه وهندی ئاینی بیت بۆ په رستن، یان به رژه وهندی کولتووری به مه به ستی فیروون له کولتوورهکانی تر.

۴. بواری میوانداری گهشتیاری: کهرتی میوانداری ئاماژیه بۆ دابینکردنی ئه و ئاسانکاریانه ی که گهشتیاران تیندا بمیننه وه و هه ندیک چالاکیی ئه نجام بدن، وهک خواردن و شتی تر ئه م ئاسانکاریانه بریتین له هۆتیل، هاوینه هه واری، که مپ و هتد.

۵. بواری دامه زرانندی و په ره پیدانی ناوه ندی پۆشنبیری: وهک به شیک له پشتگیریکردنی گهشتیاری کولتوری، ده توانریت وه به ره هینانی گهشتیاری بهرز بکریته وه و پشتگیری بکریت؛ بۆ دامه زرانندی و په ره پیدانی ناوه ندی پۆشنبیری و بهرزکردنه وهی زانیاری گهشتیاران له سه ر ناسنامه و کولتوری ولات.

۶. گۆره پانی گهشتیاری وهرزشی: زۆریک له گهشتیاران ئاره زووی سه ردانی ئه و ولاتانه ده که ن که ده توانریت وهرزشی جیاوازیان تیدا ئه نجام بدریت، یان بچن بۆ سه یرکردنی رووداوه وهرزشیه تابه ته کان. بۆیه وه به ره هینانی گهشتیاری له م بواره دا ده توانیت زیاتر سه رنجی گهشتیاری بۆ هه ریم دابین بکات.

۷. بواری ته ندروستی: وه به ره هینان له گهشتوگوزاری پزیشکیدا - که ئامانجی چاره سه رکردنی هه ندیک نه خۆشییه یان به ده سه تهینانی چاکبونه وه و ئیسراحت- سه رنجراکیشیی گهشتیاری ئه و ناوچه یه ی که وه به ره هینانی تیدا ده کریت به رزه کاته وه و داها ته کانی زیاد ده کات. ئه وانیه ی که باسما ن کردوون گرینگترین بواره کانی وه به ره هینانی گهشتیارین .

ته وه ره ی دووهم : په ره پیدانی ئابووری

گه شه پیدان یاخود په ره پیدانی ئابووری بریتیه له و به رنامه، سیاسه ت یان چالاکیانه ی که هه ولده دن باشبوونی ئابووری و کوالیتی ژیان بۆ کۆمه لگه یه ک باشتر بکه ن. ئه وه ی "گه شه پیدانی ئابووری" بۆ تۆ مانای چیه، به نده به و کۆمه لگه یه ی که تیندا ده ژیت. هه ر کۆمه لگه یه ک ده رفه ت و ته حه ددا و ئه وله ویه ته کانی خۆی هه یه . پلانی گه شه پیدانی ئابووریت ده بیته ئه و که سانه له خۆبگریت که له کۆمه لگادا ده ژین و کار ده که ن، به لām ستراتیژییه کانی گه شه پیدانی ئابووری زۆرجار ئامانجیان ئه نجامه هاوبه ش و ئه رینییه کانه، وهک (دروستکردنی هه لی کار زیاتر و هه مه چه شنی زیاتری هه لی کار هیشته نه وه ی بزسه کان و به ده سه تهینانی بازرگانی نوێ کوالیتی ژیانکی باشتر خه لک و بازرگانی زیاتر که باج ده دن به کارهینانی به ره مه دارتری مولک و مالی به ره و پیشبردنی سه روه ت و سامانی کۆمه لگاکه ت دروستکردن و فرۆشتنی به ره مه ی ناوخۆیی زیاتر به ده سه تهینانی کریکاری لیها توو زیاتر که له کۆمه لگاکه تدا بژین ئامرازی پلاندانانی ستراتیژی به کاربه یته بۆ په ره پیدانی پلانی گه شه پیدانی ئابووری درێژخایه ن). (BRITISH COLUMBIA)

پزیشکی گه شه پیدانی ئابووری چیه هه روهک چۆن گه شه پیدانی ئابووری بۆ کۆمه لگاکان جیاوازه، هه روه ها ئه و پراکتیزه کارانه ی گه شه پیدانی ئابووری که پشتگیریان ده که ن جیاوازن. به گشتی، پزیشکی گه شه پیدانی ئابووری: پلان و دیزاین و پیشکه شکردنی ستراتیژییه کانی گه شه پیدانی

ٲابووری .وهک په یوه نډیبه کی گرنګ له نیوان که رتی گشتی و تایبهت و کومه لګادا کار ده کات . به شداری له پلاندانانی گه شه پیدانی ٲابووری ده کات و هه نډیکجار سه رکر دایه تی ده کات یان زانیاری ده دات له پر ٲوسه ی دارشتنی سیاسه تدا .سیاسهت و بهرنامه و پر ٲوژه کان بهر ٲیوه ده بات .کی بهر پر سه له کاری گه شه پیدانی ٲابووری، زوریک له و که سانه ی که کاری گه شه پیدانی ٲابووری ده که ن، پزیشکی گه شه پیدانی ٲابووری یان نه فسه ری گه شه پیدانی ٲابووری یان به کور تی "EDO" ن. هه نډیک که س له کاره که یاندا نازناوی فه رمییان نیبه، به لام بهر ده وام کاری گه شه پیدانی ٲابووری ده که ن .

(BRITISH COLUMBIA)

زوریک له گروهه جیاوازه کان ده توانن له گه شه پیدانی ٲابووریدا کار بکن، له وانه :حکومه تی ناو خوی پی ره سه ن و غهیره ره سه ن ژووره کانی بازرگانی ته که نه لوژیا یان ئینکوباتوره کانی بازرگانی ده زگاکانی گه شه پیدانی ناوچه پی کولیتزی کومه لایه تی و زانکو و دامه زراوه توپژینه وه کان حکومتی پاریزگا و فیدرالی ده سه لاتی تایبهت (وهک فر ٲوکه خانه، به ندر و هتد) ریکخواه قازانچ نه ویسته کان و مرویبه کان کومه له بازرگانی و پیشه سازیبه کان ریکخواه کانی په ره پیدانی هیزی کار گروهه کانی که ره ک دابینکه رانی خزمه تگوزاریبه کان (یارمه تیدان له سه رنجراکیشان و گه شه کردنی بازرگانی) ر ٲولی نه وان له کومه لکه یه کدا ده توانیت بریتی بیت له :پیشه نگی پلاندانانی گه شه پیدانی ٲابووری کارکردن به ره و نه رک یان دیدگای کومه لگا بو گه شه پیدانی ٲابووری پشتگیری له په یوه نډیبه کانی که رته کان په یوه نډیکردن و وه لامدانه وه ی نیگه رانیبه کان و ده رفه ته کانی گه شه پیدانی ٲابووری پیشه نگیه تیکردنی پر ٲوژه کان بو بهر زکردنه وه ی گه شه سه نډنی ٲابووری دابینکردنی لیپر سینه وه، دلنیا بوون له گه شه سه نډنی ٲابووری، بیرکردنه وه یه کی پاشکو نیبه.

کاریگه ری گه شه سه نډنی ٲابووری، گه شه سه نډنی ٲابووری کاریگه ریبه کی بهر ده وامی له سه ر کومه لکه یه ک هه یه. دابینکه رانی کار نه و کالا و خزمه تگوزاریبانه ده کړن که پیوستیانه بو کارکردن، کریکاره کان یان نه و کالا و خزمه تگوزاریبانه ده کړن که پیوستیانه بو ژیان. پاره چه نډین جار ده ست ده گوریت له کاتیکدا به ناو ٲابووری ناو خوییدا ده روات و خو شگوزه رانی گشتی دروست ده کات که هه موو هاوالاتیان چیژیان لی وهرده گرن .

سووده کانی تری گه شه سه نډنی ٲابووری : گه شه سه نډنی ٲابووری کاریگه ری گه وره ی له سه ر نه و شوینانه هه یه که ئیمه لی ده ژین و کار ده که یین و یاری ده که یین. دانانی بینا و زه ویبه چوله کان یان جیهیلراوه کان بو به کاره یینانی بهر همدار کاریکی سه ره کی گه شه سه نډنی ٲابووریبه. نه مه ش یارمه تیده ره بو نه وه ی بزسه کان له ناوچه شاریبه کان بمیننه وه که ناوهر ٲو و ناو و خزمه تگوزاریبه کانی دیکه پیشتر ناماده ن .گه شه پیدانی ٲابووری که سانی به توانا ده هیلیته وه و سه رنجی راده کیشیت. نه و کومه لگایانه ی که هلی کاریکی کوالیتی و شوینی نیاب بو ژیان و کارکردن دابین ده که ن، موگناتیسیه بو خه لکی هه موو ته مه نیک. له نه جامدا نه هم شوینانه ئاینده یه کی به هیزیان هه یه .هه روه ها گه شه پیدانی ٲابووری نه و ٲوخی کارگیریه په روه رده ده کات که له

هاوولاتییه داهینه ر و خو په رسته کانماندا نیشته جییه. به دابینکردنی د ستر اگه یشتن به بیروکه، وه به رهینان و ناموژگاری پسیو پراڼه ده توانیټ کومپانیای نوی دروست بکریټ بو یارمه تیدانی دلنیا بوون له مانه وهی ئابووری میشیگان به داهینه رانه و همه چه شن. (MEDA.WEB)

باسی سییه م : په یوه ندی نیوان هه ردوو گوړاو

په یوه ندی نیوان وه به رهینانی گه شتیاری و گه شه پیدانی ئابووری وه به رهینانی گه شتیاری و گه شه پیدانی ئابووری په یوه ندییه کی نزیکیان به یه که وه هیه و هه ریه که یان به شیوه یه کی به رچاو ئه وی دیکه به هیز ده که ن. گه شتیاری که که رتیکي دینامیکی و گه شه سهندنی خیرایه، وه ک بزوینه ریکی سه ره کی پیشکه وتنی ئابووری له زوړیک له ناوچه کانی جیهاندا سه ریه له داوه. وه به رهینان له گه شتیاریدا ئابووری ناو خو یی هانده دات، هه لی کار دروست ده کات، ئالو گوړی کولتووری په روه رده ده کات و گه شه پیدانی ژیرخانی به رز ده کاته وه. به پیچه وانه وه گه شه سهندنی ئابووری ده توانیټ بیټه هوی وه به رهینانی زیاتر له گه شتیاریدا له ریگه ی با شترکردنی هه لومه رچی پیویست بو ئه وهی که رته که گه شه بکات.

ئه م وتاره په یوه ندی فره په هندی نیوان وه به رهینانی گه شتیاری و گه شه پیدانی ئابووری ده کولیته وه، به دوا داچوون بو ئه و میکانیزمانه ده کات که له ریگه یانه وه وه به رهینانی گه شتیاری به شداری له گه شه ی ئابووریدا ده که ن، ئه و ته حه دایانه ی په یوه ستن به م وه به رهینانانه و ئه و هه لوکی فیدباک که به هوی گه شه سهندنی ئابوورییه وه دروست بووه.

وه به رهینانی گه شتیاری وه ک کاتالیستیک بو گه شه ی ئابووری: (UNWTO)

۱. دروستکردنی دامه زراندن

گه شتیاری کاری زوری ده ویت، پیویستی به لیها تووی و شاره زایی به فرراوان هیه. وه به رهینان له ژیرخانی گه شتیاریدا- هوټیل، هاوینه هه واری، گواستنه وه و شوینه سه رنجراکی شه کان- هه لی کاری راسته وخو له بواری بیناسازی، میوانداری و گواستنه وه دا دروست ده کات. هه روه ها دامه زراندنیکی ناراسته وخو له ریگه ی ئه و پیشه سازیانه ی که پشتگیری گه شتیاری ده که ن، وه ک کشتوکال، فروشتنی تاکه که سی و به ره مهینان دروست ده بیټ. بو نمونه، په ره پیدانی هاوینه هه واری نوی زوړجار پیویستی به دامه زراندنی کریکاری بیناسازی و ته لارساز و دیزاینه ر هیه. کاتیک هاوینه هه واری ئیفرتوون کارده کات، ستافی هوټیل و ریبه ری گه شتیاری و پلاندا نه رانی بو نه و ئاهه نگه کان دامه زراندووه. سه ره پای ئه وه ش، خواست له سه ر خوړاک و یادگاری و کالای دیکه که له ناو خو دا به ره م هیتراون، دامه زراندن له پیشه سازییه یارمه تیده ره کاندان به رز ده کاته وه. ئه م کاریگه ریبه شه پولاوییه تیشک ده خاته سه ر ئه وهی که چو ن وه به رهینانی گه شتیاری ده توانیټ هانده ری دامه زراندن بیټ له چه ندین ئاستدا.

۲. داھاتی دراوی بیانی

گهشتیاری سهراچاوهیهکی سهرهکی داھاتی دراوی بیانییه، بهتاییهتی بو ولاتانی تازهپیگهیشتو. گهشتیاران دراوی بیانی دههیننه ناو ئابوورییه میواندارهکانهوه، که دهتوانریت بو کرینی کالا و خزمهتگوزارییهکان و سهقامگیرکردنی نرخی ئالوگورکردن و دارایی هاورددهکردنی کالا سهرهکییهکان بهکاربهینریت. وهبهرهینان له ژیرخانی گهشتیاری و بازارکردندا سهرنجراکیشیی شوینیکی مهبهست بهرز دهکاتهوه، سهردانیکههری نیودهولهتی زیاتر بو خوی رادهکیشیت و بهمهش هاھتی دراوی بیانی زیاد دهکات. (UNWTO)

۳. په ره پیدانی ژیرخانی

زورجار وهبهرهینان له گهشتیاریدا دهبیته هوئی په ره پیدانی ژیرخانی فراوانتر، که سوود به کومه لگه ناوخوییهکان و کهرته ئابوورییهکانی دیکه دهگهیه نییت. بو نمونه دروستکردنی فرۆکه خانه بو ئاسانکاری هاھتی گهشتیاران په یوهندی بو دانیشتووان و بازارگانهکان باشتر دهکات. به هه مان شیوه دروستکردنی هوئیل و چیشتخانه هاندهری خزمهتگوزاری باشتری خزمهتگوزارییه، وهک ئاو و کارهبا و بهرپوه بردنی پاشماوه. ئەم په ره سه ندنه ی ژیرخانی فیزیکی و کومه لایه تی که شیکی له بارتر بو گه شه ی ئابووری گه شتی دروست دهکات.

۴. گه شه پیدانی هه ریم

وهبه رهینانی گه شتیاری ده توانیت یارمه تیدهر بیت له پرکردنه وهی جیاوازییه ناوچه ییه کان له ریگه ی گه یاندنی سه رچاوه کان بو ناوچه که م گه شه سه ندوه کان که ده وله مندن به سه رنجراکیشانی سروسشی یان کولتووری. بو نمونه، وهبه رهینان له ئیکو-گه شتیاری له ناوچه دووره کاند ده توانیت ده رفه تی بژیوی به رده وام بو کومه لگا ناوخوییه کان دابین بکات، که بو شاییه ئابوورییه کان شار و گونده کان که مده کاته وه.

پۆلی گه شه پیدانی ئابووری له بهرزکردنه وهی وهبه رهینانی گه شتیاری: (UNWTO)

۱. ژیرخانی بهرزکراوه

زورجار گه شه سه ندنی ئابووری دهبیته هوئی باشتربوونی ژیرخانی ئابووری، ئەمه ش بو گه شتیاری زور گرنگه. تورهکانی گواسته وهی مؤدیرن، خزمهتگوزارییه متمانه پیکراوهکان و سیسته می په یوه ندییه پیشکه وتوه کان، شوینه کان زیاتر ده ستره گه یشتن و سه رنجراکیشتر ده که ن بو گه شتیاران. سه ره پای ئەوه ش، ژیرخانی به هیز تیچوون و ئالۆزی ئەنجامدانی کاروبار له که رتی گه شتیاریدا که مده کاته وه، ئەمه ش هاندهری وهبه رهینانی زیاتره.

۲. داھاتی خاوهنداريتی بهرزتر

له گه ل گه شه کردنی ئابوورییه کان، داھاتی مالان به گشتی بهرز ده بیته وه، ئەمەش ده بیته هۆی زیادبوونی داھاتی خاوهنداريتی. ئەمەش وا ده کات خه لکی زیاتر بۆ کات به سه بربردن گه شت بکه ن، ئەمەش بنکه یه کی گه شتیاری ناوخیی و نیوده ولته تی گه وره تر دروست ده کات. هه روه ها ئابوورییه کی به هیز ئەو وه به رهینه رانه راده کیشیت که توانای گه رانه وه ی زیاتر له بازارپیکي گه شتیاریدا ده بینن.

۳. سه قامگیری سیاسی و کومه لایه تی

زۆر جار گه شه سه ندنی ئابووری له گه ل باشتربوونی حوکمرانی، سه قامگیری سیاسی و یه کگرتووی کومه لایه تیدایه - هه موو ئەمانه بۆ که رتی گه شتیاری گه شه سه ندوو پنیوستن. سه قامگیری مه ترسییه کان بۆ وه به رهینه ران که مده کاته وه و ناوبانگی شوینیک بهرز ده کاته وه، ئەمەش وایکردوه زیاتر سه رنجراکیش بیت بۆ هه ردوو گه شتیاران و بازرگانان.

ئاسته نگه کان له وه به رهینه نانی گه شتیاری و گه شه پیدانی ئابووری له کاتی کدا په یوه ندی نیوان وه به رهینه نانی گه شتیاری و گه شه پیدانی ئابووری تا راده یه کی زۆر ئەرینییه، چه ندین ته حه دا ده توانن ریگری له یاریکردنیان بکه ن: (L., Forsyth, P., & Dwyer, W)

۱. زۆر پشتبه ستن به گه شتیاری

زۆر پشتبه ستن به گه شتیاری ده توانیت ئابوورییه کان به ره ورپووی شوکی دهره کی بکاته وه، وه ک په تا، کاره ساتی سروشتی، یان گرژیه جیۆپولیتیکیه کان. بۆ نمونه په تای کوئید-۱۹ گه شتیاری جیهانی به توندی په کخست، ئەمەش ئاماژه ی به مه ترسییه کانی زیاده رۆیی له پشتبه ستن به و که رته دا کرد.

۲. تیکچوونی ژینگه

وه به رهینه نانی گه شتیاری به بی کونترۆل ده توانیت ببیته هۆی تیکچوونی ژینگه، ئەمەش هه ر ئەو شوینه سه رنجراکیشانه تیکده دات که گه شتیاران بۆ خویان راده کیشن. بۆ نمونه گه شه پیدانی زیاده له...

۳. نایه کسانی و ئاواره بوون

وه به رهینه نانی گه شتیاری ده توانیت نایه کسانی کومه لایه تی و ئابووری گه وره تر بکات ئەگه ر سووده کان به یه کسانی دابه ش نه کرین. بۆ نمونه، پرۆژه گه شتیارییه گه وره کان ره نگه ببیته هۆی ئاواره بوونی کومه لگه ناوخییه کان یان چرپوونه وه ی قازانجه کان له نیوان چه ند لایه نیکي په یوه ندیداردا، که ئەوانی دیکه په راویز بکه ن.

۴. وهرزی بوون

زورچار گهشتیاری وهرزییه، لوتکه و کۆلی خواستی لهسهره. ئەم وهرزییه دەتوانیت سەرچاوهکان له ماوهکانی لوتکهدا فشار بخاته سەر و ژیرخانی کهم بهکارهینراو له وهرزهکانی دهرهوهدا بهجیبهیلیت، ئەمەش کارایی گشتی وەبەرھێنانه گهشتیارییهکان کهمدەکاتەوه.

ستراتیژییهکانی بەرزکردنەوهی په یوهندی گهشتیاری-گهشهپێدانی ئابووری: (L., Forsyth, P., & Dwyer, W)

۱. پراکتیزهکردنی گهشتیاری بەردهوام

وهرگرتنی شیوازه گهشتیارییه بەردهوامهکان دلنای دەدات لهوهی که وەبەرھێنانهکان سوود به ئابووری و هەم بۆ ژینگه دهگهیهنن. ئەمەش بریتییه له پیشخستنی گهشتیاری ژینگهیی، جیبهجیکردنی ریساکان بۆ پاراستنی سەرچاوه سروشتی و کولتورییهکان، و هاندانی بهشداریکردنی کۆمه‌لگا له پرۆژهکانی گهشتیاریدا.

۲. هه‌مه‌چه‌ش‌نکردنی پیشکه‌شکردنی گهشتیاری

بۆ که‌مکردنەوهی مه‌ترسییه‌کانی وابه‌سته‌یی زور و وهرزی، شوینه‌کان ده‌توانن پیشکه‌شکردنی گهشتیاری خویان هه‌مه‌چه‌شن بکه‌ن. بۆ نمونه ئەو ولاتانه‌ی گهشتیاری که‌نار ده‌ریایان هه‌یه ده‌توانن وەبەرھێنان له گهشتیاری کولتووری، گهشتیاری سەرگه‌رمی، یان گهشتیاری پزیشکیدا بکه‌ن بۆ ئەوهی به‌دریژیی سال سەردانکه‌ریکی فراوانتر بۆ خویان رابکێشن.

۳. گه‌شه‌پێدانی گه‌شگیر

دلنایبوون له‌وهی که کۆمه‌لگه ناوخۆیییه‌کان به‌شدارن و سوودمه‌ندن له وەبەرھێنانی گهشتیاری ده‌توانیت نایه‌کسانی که‌م بکاته‌وه و یه‌کگرتوویی کۆمه‌لایه‌تی په‌روه‌رده بکات. ئەمەش بریتییه له ر‌اهینانی دانیشتوانی ناوچه‌که بۆ کاره‌کانی په‌یوه‌ست به گهشتیاری، پشتگیریکردنی خاوه‌نکاره ناوخۆیییه‌کان، و پزیزگرتن له کولتووره په‌سه‌نه‌کان.

۴. هاوبه‌شی گشتی و تاییه‌ت PPPSS

PPP ده‌توانیت سەرچاوه و شاره‌زایی بۆ پرۆژه گهشتیارییه گه‌وره‌کان کۆبکاته‌وه. حکومه‌ته‌کان ده‌توانن چوارچۆیه‌ی ر‌یکخستن و بودجه‌ی سەرته‌ی دابین بکه‌ن، له کاتی‌کدا وەبەرھێنانه‌ی تاییه‌ت سه‌رمایه و کارایی کارکردن به‌ینه‌ ناوه‌وه. ئەم جو‌ره هاوکارینه ده‌توانن دلناین له‌وهی که

وہبہ رہینانہ کانی گہشتیاری لہ گہل ئامانجہ فراوانہ کانی گہشہ پیدانی ئابووریدا
ہاوتہ ریبن. (UNWTO)

سەرچاوه كان

سەرچاوه ی کتیبی

۱-خۆشناو، حه کیم احمد، ۲۰۱۴، کورد و کوردستان: کورد له سەرچاوه میژوو یه که یه وه، بهرگی پینجه م.

۲-حسین، پ. (۲۰۱۴)، پهره پیدانی گهشتیاری له ناوچه ی شاخاوی هه ریمی کوردستانی عیراق، تیزی ماسته ری بلاونه کراوه، فاکه لتی ئاداب، به شی جوگرافیا، زانکوی مه نسووره، میسر.

سەرچاوه ی ئەنته رنیتی :

۱- خه صباک، ش. (۱۹۷۲)، کورد، لیکۆلینه وه یه کی جوگرافی و ئیتتوگرافی، زانکوی به غدا، چاپخانه ی شه فیق، به شی گواستنه وه ۲۰۱۹، بلاو کراوه کانی ئەبو ئەنتیلۆپ.

به روار ی <https://dot.gov.abudhabi/ar/info> به رتو ه بر دنی جو و له ی گواستنه وه

به شداری کردن: ۲۸-۹-۲۰۱۹

سەرچاوه ئینگلیزیکان:

Dwyer, L., Forsyth, P., & Dwyer, W. (2010). Tourism Economics and Policy This book offers an in-depth analysis of the economic impacts of tourism

<https://www.unwto.org/>

<https://www.medaweb.org/why-economic-development/>

<https://www2.gov.bc.ca/gov/content/employment-business/economic-development/plan-and-measure/economic-development-basics>

<https://ndf.gov.sa/ar/tourism-investment/>